

Az Elefánt helynév eredetéről. 1. Nyitrától mintegy 13 km-rel északra, a Zobor-hegytől északnyugatra, egymás mellett fekszik az egykori Alsó- és Felsőelefánt, ma Lefantovce (Szlovákia). A falu egy köznemesi családnak lett a névadója (a névváltozatokat l. GYÖRFFY 4: 378–80: *Elefant, Elephanth, Elewanth*). Egyházát Szent Márton tiszteletére szentelték (1268-ban említik először). 1369-ben Elefánti Dezső Felsőelefánton Keresztelő Szent János tiszteletére alapított pálos kolostort. A falu különleges és egyedülálló *Elefánt* névére régen felfigyeltek. Bél Mátyás szerint a szicíliai leánykérő követséggel Magyarországra érkező és Kálmán királynak ajándékozott elefánt volt a névadás okozója (Notitia Hungariae Novae historico-geographica IV. Viennae, 1742. 408). A XIX. század végén az *Elefánt* és az *Olifant* hasonlósága miatt egymásból származtatták a neveket (KUBINYI FERENC: Turul 3. 1885: 176, TAGÁNYI KÁROLY: Nyitramegyei Közlöny 1887: 51. sz.). NAGY GÉZA felfigyelt arra, hogy az *Olifant* a Roland mondában szerepel, és szerinte az itáliai eredetű Rátótok tették ismertté (PallasLex. 5: 840). KOROMPAY KLÁRA a ritka helynévadás eredetét kutatta (Középkori neveink és a Roland-ének. NytudÉrt. 96. Bp., 1978.; részletes adatolással és kutatástörténeti összefoglalással), s a Roland-ének három tulajdonnevének (*Roland* és kürtje, az *Olifant*, valamint társa, *Oliver*) hazai előfordulásait összegyűjtve a hős kürtjével, az *Olifant*tal kapcsolta össze a helynevet. A falu újabban a

róla elnevezett köznemesi család történetének a feldolgozása miatt vált ismertté (FÜGEDI ERIK, Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja. Bp., 1992.).

Mivel állatokat jelölő pusztá köznevekből nem lettek helynevek (az állatnevekről a helynévadásban l. KISS LAJOS, Oroszlánnal kapcsolatos földrajzi neveink: Nyr. 1989: 110–5), az *Elefánt* személynévi eredetét tételezték fel (KNIEZSA ISTVÁN, A zobori apátság 1111. és 1113. évi oklevelei ... In: Uő., Helynév- és családnév-vizsgálatok. Bp., 2003. 216; ő nem írt az *Olifant*-ból való lehetséges származásról). A személynévadásban az állatnevek gyakoriak (PAIS DEZSŐ, Régi személynéveink jelentéstana. MNyTK. 115. Bp., 1966. 14–5). Noha az *Elefant* személynév az Árpád-korban valóban előfordul (FEHÉRTÓI KATALIN, Árpád-kori személynévtár. 1000–1301. Bp., 2004. [a továbbiakban: ÁrpSzt.] 274), ez még mindig nem magyarázza meg a különleges név eredetét. Ezért az *Olifant* > *Elefánt* változást tételezték fel: a személynévként használt eredeti irodalmi *Olivant* falunév *Elefánt*-ra változott volna (l. még KOROMPAY KLÁRA korábbi tanulmányait: *Olivant*: MNy. 1971: 187–94, *Elefánt*: MNy. 1973: 174–9; BERRÁR JOLÁN, Női neveink 1400-ig. MNyTK. 80. Bp., 1952.). Ez a vélemény rögzült (FNESz.⁴, GYÖRFFY 4: 380, FÜGEDI i. m. 104, ÁrpSzt. 274 stb.). Mivel a Roland-ének e három tulajdonneve fellelhető az Árpád-kori személynévek között, ebből arra következtettek, hogy az eposz ismert volt Magyarországon. *Elefánt* falut 1113-ban említették először (GYÖRFFY: DHL. 1: 142, 1113. évi Zobori összeírás), ezért VAJAY SZABOLCS feltételezte, hogy a Roland-történetet már a XI. század végén valamilyen formában ismerték Magyarországon (A magyar Roland-ének nyomában: ItK. 1968: 334–6). Következtetései azonban – megalapozatlanságuk miatt – éles kritikát kaptak (KURCZ ÁGNES, Lovagi kultúra Magyarországon a 13–14. században. Bp., 1988. 245, 162. jegyzet). Az *Elefánt* falunév korai előfordulása megkérdőjelezi, sőt felettébb valószínűtlenné teszi a név összekapcsolását bármilyen Kálmán uralkodása alatti eseménnyel: akár ajándék elefántról (BÉL MÁTYÁS), akár elefántcsont kűrtől (*Olifant*: VAJAY SZABOLCS), akár a Roland-ének *Olifánt*-jának a személynéven keresztüli hatásáról legyen szó. Az én véleményem az eddigi értelmezésektől eltér. Az *Elefánt* falunév valóban személynévi eredetű, de sem az állathoz, sem az agyarából készült kűrthöz, sem az *Olifant* személynévhez, következőleg a Roland-énekhez sincs köze. Homonimiáról van szó egy tulajdonnév és egy köznévi esetben. A tulajdonnév azonban nem az állatot jelenti. A következőkben a helynév eredetének magyarázatára teszek javaslatot.

2. Az Afrikában és Indiában honos elefántot az ókorban jól ismerték: alakját és tulajdonságait is. Nagy Sándor és Hannibál harci elefántjai félelmet keltettek; később a cirkuszoknak és a vadászatot ábrázoló mozaikoknak gyakori szereplője (M. WELLMANN, Elefant. In: Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Stuttgart, 1905. Bd. 5: 2238–57, továbbá részletesen J. M. C. TOYNBEE, Animals in Roman Life and Art. London, 1973. 24–48). Az állat közismertségét jól mutatja, hogy Pompeiben kocsmacégérként falra festették (Sittius kocsmája a „vico del Lupanare”-n: Corpus Inscriptionum Latinarum 4: 806). A Földközi-tengert közrefogó Római Birodalom megszűnése után azonban Európa nyugati felében sokáig nem láttak elefántot. Ezért ha elefántot akartak ábrázolni, akkor az ismert előképekre támaszkodhattak, ezeket másolták. A kevesek által látható kéziratok mellett valamivel nagyobb közönségre számíthattak azok a keleti textilek, amelyeken elefántot ábrázoltak (l. A. MUTHEUSIUS, Byzantine Silk Weaving ad 400 to ad 1200. Vienna, 1997.; elefántos textileket Aachenben, Párizsban, Berlinben, Siegburgban, Washingtonban, Léonban, Liège-ben és St. Truidenben őriznek; l. 183, 197, 221, 235, 226, 232, 238, 234). A tudós írárok állatallegóriái és meséi azonban nem jelentették az elefánt közismertségét. Hogy az állatról tudtak a középkorban, azt az elefántcsont faragványok és az agyarából készült kűrtök segítették elő.

Európában évszázadokkal a Római Császárság megszűnése után a szerencsések akkor láttak ismét elefántot, amikor Nagy Károlynak a Harun al Rasidhoz küldött első követségéből (797–802) Izsák zsidó kereskedő egy élő elefánt kíséretében tért vissza a császárhoz (MICHAEL BORGOLTE, Der Gesandtschafts der Karolinger mit den Abbasiden und mit der Patriarchen von Jerusalem. Münchner Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung 25. München, 1976. 47–58). Izsák és az *Abul*

Abbas nevű elefánt 802. július 13-án érkezett meg Aachenba (venit Isaac cum elefanto et ceteris muneribus, quae a rege Persarum missa sunt, et Aquisgrani omnia imperatori detulit; nomen elefanti erat Abul Abaz; Annales regni Francorum ad A. 802). Az eseményt az írott források sora jegyezte fel. Érthető, mert az állat nagy látványosságnak számított (KARL HAUCK, Tiergarten in Pfalzbereich. Deutsche Königspfalzen Bd. 1. Göttingen, 1963. 45; itt a német császárok vad- és egzotikus állatairól is olvashatunk: 30–74). A krónikák az elefánt haláláról is megemlékeznek: „Pippinus rex filius imperatoris migravit, et ille elefas, quem Aaron imperatori miserat, subita morte periit” (Annales Xantenses 145). Szegény elefánt kimúlásának a helye (Lippenheim) arra mutat, hogy az uralkodó magával akarta vinni a normannok elleni hadjáratba (HAUCK i. m. 45–6). A nevezetes követségre, nemkülönbön Abul Abbas elefántra 2003-ban kiállítással és három kötetes tanulmánygyűjteménnyel emlékeztek meg Aachenban (Ex Oriente – Isaak und der weisse Elefant. I–III. Aachen, 2003.). Az állat később is ritka, királyi ajándék volt: IX. Lajos elefántot ajándékozott III. Henrik angol királynak, és az arab kapcsolatokat ápoló II. Frigyes császár állatkertjében is élt elefánt (CH. HÜNEMÖRDER, Elephas: LexMitt. 3: 1810). Az elefánt kora középkori és későbbi európai megjelenéséről MOJZER ANNA írt összefoglalóan (Hanno, az elefánt: Művészettörténeti Értesítő 52. 2003: 237–46; a német császárok vadasparkjainak állatairól I. HAUCK i. m. 36).

Az elefántot az Árpád-korban tehát igen kevésbé ismerték. Tudós munkák, mint a Physiologus, foglalkoztak vele; Cosmas Indocopleustes, Apameai Oppianos, Nagy Szent Albert és Szentviktori Hugó írtak róla. Ritkán ábrázolták is, mint a Genesis teremtésillusztrációiban (CYNTHIA HAHN, The Creations of the Cosmos: Cahiers Archeologiques 28. 1979: 29, 34–5). Az egzotikus állat bizonytalan ismeretét jól mutatja, hogy az ófelnémet adatokban keveredik az elefánt és a teve megnevezése (I. MOLLAY KÁROLY, Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig. Nyelvészeti tanulmányok 23. Bp., 1982. 416, továbbá HEINRICH BECK, Elfenbein. In: Reallexikon der germanischen Altertumskunde. Berlin–New York, 1989. Bd. 7: 141). A görög–latin *elephas*-ból egyrészt a 'teve' jelentésű gót *ulpandus* (ófn. *olbenta*, ószász *olbunde*, stb.), másrészt az ófr. *olifant* és ófn. *elefant*, *helfant*, *elpfant* alakult ki (BECK i. m. 141, I. még ERDŐDI JÓZSEF: MNy. 1974: 84). CLAUDE SANDOZ szerint a gót *ulbandus* akkor keletkezett, amikor III. Gordianus császár perzsák elleni hadjáratában a gótok is részt vettek (Les noms latins de l'éléphant et le nom gotique du chameau: Latomus 48. 1989: 752–64, különösen 761).

3. Mivel az *Olivant* személy- és településnévként egyaránt előfordul Magyarországon, az *elefánt* köznévből pedig nem válhatott személynév, ezért feltételezték, hogy az *Olivant* tulajdonnév alakult át *Elefánt*-tá. E tekintetben azonban KOROMPAY KLÁRA nem tudott egyértelmű következtetésre jutni. Ennek oka az *Elefánt* helynév korai, 1113. évi előfordulása volt. Az állat a helynévadás indítékaként természetesen nem jöhet szóba. Az *elefánt* olyan széles körben, amely a helynévadást vagy a helynév népetimológias változását (*Olifant* > *Elefánt*) elősegíthette volna, Magyarországon ismeretlen maradt.

Az *Elefánt* falunév a róla elnevezett köznemesi családot említő számos fennmaradt oklevél miatt jól adatolt (GYÖRFFY 4: 479–81). A Zobori összeírás nélkül azonban csak valószínűsíteni lehetne, hogy a helynévnek nincs köze az állatot jelölő személynévhez: legközelebb ugyanis majd csak másfélszáz évvel később (1253-ban) említik. Az 1113-as összeírás szerint „De villa Gimes est terminus quedam via, que ducit ad Elefant. De villa Elefant est terminus ville Sancti Yppolitii fornax” (GYÖRFFY: DHL. i. h.). A falunév több mint száz említése között csak egyetlen esetben fordul elő, hogy az Elefánti család egyik tagját, Mátyást, 1323-ban *de Olivanth*-nak nevezték (GYÖRFFY 4: 480, Anjoukori okmánytár 2: 7). Ez a viszonylag késői adat kétségtelenné teszi, hogy az *Elefánt* helynév nem alakulhatott sem Roland kürtjének *Olifant* nevéből (mint azt VAJAY SZABOLCS gondolta¹), sem az *Olivant*

¹ VAJAY mindössze három, tetszőlegesen kiválasztott névből következtetett az *Olifant* > *Elefánt* változásra: „1264: Olivant helynév, 1323: Mathias comes de Olivanth, 1331: nobilis de Elyfanth, etc.” (i. m. 335, 19. jegyzet). GYÖRFFY-nél azonban az 1264-es *Olivant* nem található meg.

személynévből (KOROMPAY), hanem fordítva történt. Elefánti Mátyás vagy az oklevél megfogalmazója az *Elefánt*-ot közelinek érezte az *Olifánt*-hoz és a hasonlóság alapján a kürtre asszociált, és így mindegy „latinra” fordította a falu nevét.

Hogy az *Elefánt* személy- és falunév nem származhat az *Olifant*-ból, azt az *Olivant* falunév változása mutatja. KOROMPAY KLÁRA öt olyan földrajzi nevet talált, amelyek az *Olivant*-ból származnak. Többről én sem tudok. Az okleveles adatokat a KOROMPAY KLÁRA munkája óta megjelent kiadványokkal kiegészítettem, felhasználva RÁ CZ GYÖRGY „A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa” című két CD-ROM-ját (Bp., 2000., 2003.). Az adatok a következők:

1. Zél, másképpen *Olivánföldre* (Zala m., CSÁNKI 3: 125, KOROMPAY 1978. i. m. 46, Ot-11): Zél pusztá, Hagyárosböröndnél. 1411: *predium Zyl al. nom. Oliuanfelde* (ZsigmOkl. 3: 180, Dl. 9754), 1438: *predium Zeel al. nom. Olywanthfewlde* (Dl. 13260), 1438: *Zeel más néven Olywanthfelde* (Dl. 13260). Ma pusztá Zalazentgyörgy területének északi részén (PAPP-VÉGH szerk., Zala megye földrajzi nevei. Zalaegerszeg, 1964. [a továbbiakban: ZMFN.] 81).

2. Ollár, másképpen *Alibántfalva* (Zala m., CSÁNKI 3: 27, 87; KOROMPAY 1978. i. m. 46, Ot-12): ma Alibánfa, Zalaegerszegtől ÉK-re. 1414: *Olywanchfalwa* (Dl. 10195), 1464: *Alybanthfalwa* (Dl. 16072), 1479: *Alybanthfalwa* (Dl. 18272), 1414: *Ollar al. nom. Olywanchfalua* (Dl. 1340), 1438: *Ollar alio vocabulo Olywanthfalua* (Dl. 13260). Alibánfa és Kemendollár egymással határos falvak (ZMFN. 77, 65).

3. *Alibánháza* (Zala m., KOROMPAY 1978. i. m. 46, Ot-9), 1396. ápr. 25: *in villa Alybanhaza unum integrum predium birtokolnak az alsólendvai Bánfiak* (ZsigmOkl. 1: 4360, 482. Dl. 6809). A helység talán Alsólendvától ÉK-re feküdt, ma nincs meg.

4. *Alibant-hegy*, Nyalka területén (Győr m., KOROMPAY 1978. i. m. 46, Ot-10): 1403. jan. 6: *Nilka* falu területén fekvő hegyen *Alybanth* a szőlő neve (ZsigmOkl. 2: 2138, 262. Dl. 42787).

5. *Elefánt* ~ *Alifánt* (Valkó m., KOROMPAY 1978. i. m. 48, E-5): 1417: *Alyphanthi Miklós Bodrog megyei alispán* (ZsigmOkl. 6: 894, 267. Dl. 87904 és ZichyOkm. 6: 317, 458), talán Valkó megyei, ahol adatolt ilyen nevű falu. 1458: *Elefanth, Aliphant* (Dl. 34213, 34214), 1476: *Elefanth* (CSÁNKI 3: 290).

A két Zala megyei falu nevének alakulása a hangtani törvényeknek megfelelő *Oliphant* > *Aliban* változást mutatja, nem pedig a népetimológiát. Ezért lett *Oliphant* comes birtokából *Alibánháza*, *-telke*, nem pedig **Elefántháza*. A Valkó megyei helynév alakulása késői; ekkor már számolhatunk az elefánt bizonyos fokú ismeretével és népetimológiával.

Nem lehet feltételezni, hogy a személynévadásban már a XI. század utolsó harmadában megjelent az *Oliphant* és 1113-ra *Elefánt*-ra változott volna. Hiszen a Roland-ének is a század utolsó harmadában jelenik meg, a német változatot Pfaffe Konrád majd csak 1170 körül készíti el. Egy olyan állapot esetében, amely ismeretlen volt az Árpád-kori Magyarországon, a népetimológia, az értelmetlen szó értelmessé tételének igénye nem állhatott fenn. Az *Olifant* etimológiáját is ismerniük kellett volna. Egy elefántgyarból készült kürtörl, amelyet ezért neveztek *Olifant*-nak, Magyarországon a szó eredetét aligha tudhatták. Ezért később a kincstárakban őrzött elefántcsont vadász- és jelzőkürtökről nem egy helyen azt tartották, hogy Roland kürtje volt (pl. Aachen, Bordeaux, Saint-Seurin templom, Prága, Szent Vid székesegyház kincstára stb.: az *olifánt*-okról I. CSAJÁGHY GYÖRGY, A lovas népek kürtjei, rangjelző ivókürtjei és a „Lehel-kürt”. Bp., 2005.).

4. Az *Elephant* személynév ritka, a helynév egyedüli Magyarországon. Két férfiről tudunk, akik ezt a nevet az Árpád-korban viselték: *Petrus filius Elephanth et Andreas frater eiusdem nobiles de Geured* (1278–1298 között háromszor említik: GYÖRFFY 1: 445–6; KOROMPAY 1978. i. m. 48; ÁrpSzt. 274); Győröd falu Bars megye közepén, Elefánttól DK-re fekszik. A másik személy: 1286: *magistri Elefantis, quondam lectoris Strigon.* (MonStrig. 2: 420, KOROMPAY 1978. i. m. 48; az ÁrpSzt. nem említi). A későbbi előfordulása Vas megyében Anjou-kori: 1337: *Paulus filius Elevantis*: HazaiOkm. 3: 131, KOROMPAY 1978. i. m. 48).

Mivel a személy- és helynév nem jelentheti az állatot, és Roland kürtjének *Oliphant* nevéből sem alakulhatott ki, eredetét máshol kell keresnünk. Létezik viszont egy olyan ónémet személynév, amely a különleges tulajdonnevet megmagyarázza: ez a IX. századtól adatolt *Helfant*. (Az alábbi adatokra l. JOSEF WIDEMANN, *Die Traditionen des Hochstifts Regensburg und des Klosters St.-Emmeran. Quellen und Erörterungen zur bayerischen Geschichte. Neue Folge, Bd. 8. München, 1942.*, THEODOR BITTERAU, *Die Traditionen des Hochstifts Freising. Uo. Bd. 4. München, 1905.*) A személynév első említései: 836–870: *Helfant* tanú (TradRegesb. 42), 836–876: *Elefant, clericus* (TradRegesb. 44), 837: *Helfant*, tanú (TradFreising. 626a). A gyakori ónémet kétagú személynévek és az azokból alakult becéző nevek mellett jóval kisebb számban olyan egytagú személynéveket is használtak, amelyek eredetileg melléknévek voltak. Ezek közé tartoznak azok a személynévek is, amelyek a régi participiumot őrzik: *Helfant, Ratant, Wigant, Wielant* (a névtípusról és a személynévről l. ADOLF BACH, *Die deutschen Personnamen. Heidelberg, 1952. 1: 81; a képzéséről WILHELM BRAUNE, Althochdeutsche Grammatik. Halle, 1955⁸. 231). A *Helfant* (= *Helfer*) annyira legalábbis közel áll az *elefánt*-hoz, hogy vizsgálatra érdemesnek kell tartanuk. Maga a *helfen* (őfn. *helfan*; KLUGE, *EtymWört. 1999²³. 368*) ige a helynevekben is gyakori. Főként várnévként találkozhatunk vele (*Helfenberg* Szászországban, Hessenben, Oberpfälzban, Würtembergben, Felső-Ausztriában, Dél-Tirolban, Steierben, Svájcban, Csehországban; l. CURT TILLMANN, *Lexikon der deutschen Burgen und Schlösser. Bd. 1. Stuttgart, 1958.*). A személynév akármilyen ritka is Bajorországban, amint láttuk, mégis ismertté vált Magyarországon. Ezért a hazai helynévadásnak megfelelően a pusztá személynévből helynév válhatott.*

5. Ha a magyarországi *Elefánt* személynévet és falunevet az ónémet *Helfant*-ból akarjuk származtatni, akkor először igazolni kell, hogy a hazai tulajdonnévnek nincs köze az állathoz. Másodszor bizonyítani kell, hogy a ritka német személynév ismert lehetett Magyarországon; harmadszor pedig azt, hogy nyelvtörténetileg lehetséges-e, hogy a *Helfant* az *Elefánt* tulajdonnévvé alakuljon.

Az első kérdésre láttuk, hogy a válasz tagadó: a hazai tulajdonnévnek nem lehet köze az állatot jelentő *elefánt* köznévhöz. – A második kérdésre a válasz igenlő. A hazai névadásban, elsősorban a jövevény nemzetségek tagjai közül sokan ónémet személynévet viselnek (*Artolf, Arnold, Arland, Bertold, Detre, Detbor, Detmars, Hohold, Lothard, Marhard, Waffa, Wolfser*, stb). A jövevény nemzetségek személynévadásában az ónémet nevek jelentkeznek elsősorban, és a későbbi fázist jelentő uralkodói nevek (*Friedrich, Hermann, Otto, Heinrich*, stb.) ritkán fordulnak elő². Még az sem lehetetlen, hogy a nevek családi öröklődésén kívül a kalendáriumi nevekben is különbségek mutatkoznak a hazai és az advena nemzetségek névadása között: például *Miklós* a leggyakoribb név a Hahótok és a Rátótok között. Az *Elephant* személynév pedig adatolható Magyarországon. – A szókezdő *h* eltűnése a *Helfant* szóban nem jelent nehézséget. A *Helfant*-ból azonban – a kétnyíltszótagos tendencia „ellenében” – legfeljebb akkor válhatott volna *Elefánt*, ha az állat a XI. században ismert lett volna Magyarországon. Ezért inkább úgy gondolom, hogy Magyarországra nem a *Helfant*, hanem az *Elefant* változat jutott el. Ez azért is lehetséges, mert Németországban ez a névalak már feltűnik, akár ismerték az állatot, akár nem.

Jó lenne mármost, ha bizonyítani tudnánk, hogy a ritka német eredetű tulajdonnevet az Elefánti család ősei használták. A falu névadása olyan módon történt, hogy az Elefántiak egyik őst (vagy akitől a falu a tulajdonukba jutott) (*H*)*Elefant*-nak nevezték. Ennek a személynék – mivel a falu 1113-ban már létezik – legkésőbbben a XI. század végén élnie kellett. Ilyen korai időből, beleértve a XII. századot is, nincs oklevelünk a falu és a környék birtokosairól. Azt sem tudjuk, hogy az Elefántiak honnan származnak. Van-e köziük a Divék nemzetséghez, amint azt VAJAY feltételezte (i. m. 335). Aligha: az

² Az advena nemzetségek származását szerencsés esetben a személynévek alapján másként is biztosabban lehet meghatározni, amint az Kézainál és a krónikakompozícióban olvasható; l. TÓTH ENDRE, Hoholt – Hahót (A jövevény nemzetség eredetéhez): *Száz. 2003: 265–96.*

Elefántiakat említő sok oklevél ellenére az ez esetben várható *de genere Divek* megjelölés a családtagokkal kapcsolatban sohasem olvasható.

A család tagjai nagyrészt kalendáriumi neveket viseltek, különösebb kedveltség egyik névnel sem mutatható ki (FÜGEDI i. m. 158): Vörös András ágában gyakori az *András*: majdnem minden vagy minden második nemzedékben visszatér a *Tamás*-ok, *Mátyás*-ok, *Mihály*-ok stb. mellett. Egy *Ders* és egy *Mog* található még ezeken a neveken kívül. Más ágakban *Bajnok*, *Szomor* és *Venis* nem kalendáriumi nevek szerepelnek. Találunk azonban német neveket is a családban. Gunter és fia, Lampert a XIII. században éltek (FÜGEDI i. m. 140). Ha a *Lampert* név elterjedt volt is Magyarországon, a *Gunter* már nem mondható annak (vö. ÁrpSzt. 356). Nem lehetetlen, hogy az Elefántiaknak ez az ága őrizte meg a származásukat jelző német neveket. Hogy Gunter ágában nem véletlenül használták ónémet nevet, azt még egy személynév bizonyítja. 1255-ben a nyitrai káptalan előtt Elefánti Gunter másik fia, Leustasius eladja „*terram suam Olthuman nominatam, sitam iuxta fluvium Gron hereditariam*” Mihály Sáros megyei comesnek (HazaiOkl. 22. sz. 28). A Bars megyében fekvő föld (GYÖRFFY 1: 464) egy *Altman* nevű embertől kapta a nevét, aki nyilván Leustasiusnak a vér szerinti öse volt (l. ÁrpSzt. 597 skk.). Mivel az *Altman* is ónémet személynév (BACH i. m. 163.), *Gunter* és *Lampert* társaságában az *Elephant* már nem áll egyedül. Az Elefántiak eredetét vagy (kevésbé valószínűen) anyai származásukat őrző német személynévek több generáción keresztül ebben az ágba maradtak fenn.

Az Elefánti család címerében elefánt áll (FÜGEDI ERIK könyvének címlapján kék mezőben ezüst színű elefánt). A címerkép nem egyedülálló: az elefántra emlékeztető családnevet nem csak Magyarországon kapcsolták össze az elefánttal. A *Helfen* összetételű családnevet Németországban is az állattal társították (BECK i. m. 141). Ezt bizonyítja az 1627-ben kihalt Helfensteini grófi család címere (I. EBERL, Helfenstein, Grafen. In: *LexMittelalt.* 4: 2118–9). Legkorábbi ismert címerük XIV. századi: a zürichi címertekercs szerint (1335–1345) két mezőben ezüst elefánt áll (Die Wappenrolle von Zürich. Zürich, 1860. II. tábla, 10.; GERT OSWALD, *Lexikon der Heraldik.* Leipzig, 1984. 114–5. 457). A Helfenstein grófok a nevük miatt erre az állatra asszociáltak, és ezt választották címerképnek. Hasonlóan történt Magyarországon is, és az Elefántiak címerválasztásában a Helfensteini grófok címere is közrejátszhatott. Mivel a család hazánkkal is kapcsolatba került (vö. THALLÓCZY LAJOS, *Bosnyák nemzedékrendi tanulmányok: Turul 13.* 1895: 5), még az sem lehetetlen, hogy ösztönzőleg hatottak az Elefánti család címerének kialakulására, hiszen éppen az Anjou-kor a hazai címerhasználat elterjedésének az időszaka. Nagy Lajos második feleségének, Kotromanic Erzsébetnek a testvérét, Máriát, Helfenstein X. Ulrik vette feleségül. Mária a magyar királyi udvarban nevelkedett, fiuk, Helfenstein Lajos pedig 1383–1391 között kalocsai érsek volt (ENGEL PÁL, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457.* Bp., 1996. 65). Hasonlóan választottak címet maguknak az Elefántiak is: „beszélő” címerükben elefánt látható. Mivel a családnak nevet adó Elefánt falu neve megegyezett a XIV–XV. századra már ismertebbé váló elefánt nevével, a család az állatot választotta a címerképebe. A család kihalása után szükségessé vált a különleges címer eredetének magyarázata, amit BÉL MÁTYÁS, majd az ő indíttatására VAJAY SZABOLCS Kálmán király feleségkérő szicíliai követségével indokolt.

6. Az elmondottak a következőkben foglalhatók össze. A Nyitra megyei *Elefánt* falunév személynévi eredetű. A személynév azonban nem az állat és nem Roland kürtjének, az *Olifánt*-nak a nevéből származik, hanem a *Helfant* ~ *Elefant* ónémet névvel azonos. Német nevek az Elefánti család egyik ágában adatoltak (*Gunter*, *Lampert*, *Altman*); ez pedig a család német, minden bizonnyal bajor eredetére mutat. Mivel az *Elefánt* nevet viselő személynek a XI. század második felében kellett élnie, nem lehetetlen, hogy a család öse még Géza vagy I. István uralkodása idején telepedett át Magyarországra.